

Simplicissimus Budapestje*

BEVEZETÉS A KORSZERŰ SZNOB- ÉS HEDONIZMUSBA, VALAMINT AZ ALKALMAZOTT EMBERLESÉS TUDOMÁNYÁBA

Kí! – Békés Márton és Böcskei Balázs kiáltványa

Dühítő, pökhendi, túl sokat markoló, broszúra külsejű, gondozatlan szövegű, mégis lendületes, letehetetlen kötetecske került a kezembe. Semmihez sem hasonlítható, félig elkészített iromány, mint ha egy tízszer ekkora könyv csontváza lenne, amelyről még hiányzik a hús. Az a blog, ahol rábukkantam a könyvre, kor-körképnek nevezi el a műfajt. Valójában egy mindent kicikiző, bicskanyitogatóan magabiztos kiáltvány, türelmetlen – mindent és mindenkit kioszt. Szerelmi vallomás a digitális korszak előtti időszak értékeihez. Arra próbál receptet adni, hogyan lehetne ezekhez visszatérni. Nem kevesebbet, mint a külvárosok forradalmát hirdeti meg. Nyelvezete elképesztően „változatos”: hol a jelenkori szellemtudományok tudományos közleményeinek zsargonját, hol a Magyar Narancsban született „új újságírás” tömör és eredeti, odamondogató szóhasználatát veszik elő. És zárójelben mindig megadják, honnét vették a kifejezést. A források között egyaránt találunk nagyon ismert és obskurus szerzőket, számuk összesen talán a százat is meghaladja. Az idézetek összterjedelme igen jelentős. Olykor az az érzésünk támad, hogy itt a szerzők felmondják olvasmányaikat.

Tíz fejezetre oszlik a kiadvány, az első címe nagyon vészjósóló: „Ez egy hadüzenet”. Aztán tudományoskodó fejezetcímek következnek: Térképtelenség, Emléketlenítés, Nyelvtelenítés stb. A tizedik megint vészjósóló: Ellenállási záradék. De lássunk egy kis idézetet a második bekezdésből: „A posztmodern ösztöndíjak meghirdették a személyessé lett történelem és politika varázsosságát, a kockázatokkal élés kedélyességét, a ceppfolyós modernitás játékosságát, a nézőpontok labirintusának jőfejségét. (...) Szégyenné és egyben divattá lett az elfojtás, megvetendővé a rend utáni vágy. Az »egyfelől-másfelől« nemzedék megfosztja magát és megfosztódik az igazságtól, a nézőpontok nézőpontjának nézőpontjai miatt. A digitális templomban, ahol mindenki adatot generál, tartalmat gyárt,

nincs igazságfelmutatás, csak bálványimádás és búcsúcédula-vásárlás.”

És egy sor kihagyással folytatódik: „A »modern idők« efféle időöltő kedvenc-kedéseivel szemben a mi tevékenységünk és értékünk az ima, a szenvedély, a csoda, a bűn, az irgalom, az ész, mely tisztelőben tartja a felette álló igazságokat, a puritanizmus, az alázat, a gyermekkor visszavétele az infantilizmustól, a természet lázadásának megfigyelése, az állatok előtti út megtisztítása, a női illat utáni visszafordulás, a kialakított helyett az adott és kapott férfiasság, a digitális géprombólok testedzése. Várni, hogy beérjenek a fák mögé a fények, a belső és a városon belüli határok visszaállítása, az utolsó, posztinternet-koron túli ítélet várása.”

Talán ebből érezhető, mennyire zavarba jöhet egy érdeklődő, kockázatokat szívesen vállaló olvasó. Mert most akkor mit olvas? Imakönyvet? Politikai kiáltványt? Ökobibliát? Tudós szociográfiát? Elképesztő, milyen nagy területeket nyargal be a két szerző, akik egy ponton bevallják, hogy tíz-egynéhány éve mindketten vidékről érkeztek a fővárost meghódítani.

A könyvecske hajtóanyaga egy ideig – szemlátomást – a Budapest iránti aggodás. Aztán ezt felváltja az emberiség sorsa feletti szorongás. Majd következnek az igazi férfi ismérveinek részletes felsorolása (hogy milyen igen, milyen nem). És még nagyon sok más dolog. Mindegyik témára mint méhecske rászállnak, aztán iramodnak is tovább. A kifejtés helyett marad a költészet (helyenként „költészet”) eszköztára. A vége felé ismét visszatérünk Budapestre, itt egészen emészthető és újszerű bekezdések is találhatóak a mai egyetemista korúak romkocsmaszokásairól. Ezen belül azonban van egy érdekes, mulatságos vonulat: a szerzők (egyikük ismert konzervatív, másikuk ismert szocialista „ifjútörök”, társadalomtudományokban is jártas publicista) váratlanul hinni kezdenek a külvárosok népeiben. Őket ösztökélik (képletes? valóságos?) lázadásra. A panelek világáról is írnak elmélyült bekezdéseket.

De az ultima ratio a természet. Talán az mentheti meg az elkorcsosult belváros népét.

A kötetnek szerkesztője nincs, csak korrektora, ő viszont nem volt képes lefűlteni fél tucat nagyon idegesítő mellétűtést. Akárhogy is – feltétlenül érdemes kézbe venni. Bosszankodni rajta, alaposan megvitatni, ellenvéleményt írni.

Ha lenne erre energiám, három kérdést szegeznék a szemükbe:

— Miért kell becsületszóra elhinnünk, hogy a romkocsmadivat ilyen alapvető jelensége a város történetének?

— A város folytatódó szétesése sajnós tény. De biztos hogy ennek a digitális forradalom és a tőkének a bulinegyedbe való beáramlása az oka?

— Hogyhogy nem esik szó a végtelenül izgalmas és sokszínű budapesti kultúráról? Az ahhoz való hozzáérés és róla szóló információ ugyanúgy megnövekedett, mint a romkocsmák száma.

A röpirat üzenetével a következő jelszót állítanám szembe: „Be! (A színházakba, koncerttermekbe, kortárs galériákba.)” (L’Harmattan, 2015, 124 oldal. A borítóterv Ravasz Jonathan munkája, ára 1990 Ft.)

Hol tart most a Fortepan csapat étvágya az ötödik születésnap közeledtével?

Mint ismeretes, a portál 2010. augusztus 20-án került ki a világhálóra. Ismeretése, társadalmi helyzete, lobbijereje, szervezeti háttere nem is hasonlítható az indulás körüli időkhöz. Az, hogy a közgyűjtemények rejtőzködő fotóarchívumai a portál indulásakor (kevés kivétellel) nem voltak rendesen feldolgozva, és (nagyon kevés kivétellel) nem voltak kitéve a hálóra, idegesítette ugyan az alapítókat, de nem gondolták, hogy valaha is tényező lehetnek abban, hogy a múzeumokat, levéltárakat serényebb munkára serkentsék. Arra végképp nem gondolhattak, hogy felvehetik a harcot az ellen, hogy az egyébként alulf finanszírozott közgyűjtemények pénzt kérjenek az őrzésükre bízott fotó-műtárgyak digitális változataiért. Az ötvenezres képszámot május elején elért archívum olyan illusztrációs gazdagságot kínál a

*Mottó: „Nekem mondd, pestinek, hogy füle van a tepsinek?” – XX. század végi mondás

legtöbb felhasználónak, hogy az előbbiek bevételei az idő előrehaladtával a zérushoz gravitálnak. Ráadásul a tipikus felhasználó ma már az internetre keres képet, két nagyságrenddel kisebb felbontás is elég neki, mint ami a jó minőségű könyvekhez szükséges.

Kimondható, hogy a Fortepan ügyfelei ma már nem csak a továbbra is nagyra becsült családi magán-adományozók, hanem az állami és önkormányzati archívumok. Könnyen belátható, hogy az az ismertség, amelyet az ingyenesen többszörözhető képek nyilvánvalóan gyakoribb használata meghoz a jogtulajdonosnak, egyre inkább, egyre többszörösen felülmúlja az esetleg besöpörhető jogdíjak összegét. Az is nyilvánvaló, hogy azok a közgyűjtemények, amelyek „hamar ébrednek”, jóval nagyobb ismertégi növekedést könyvelhetnek majd el, mint azok, amelyek csak vonakodva vezetnek be majd az ingyenes, szabad felhasználást.

Látni kell, hogy a Fortepan célja nem az, hogy az ő felületére tegyék fel a közgyűjtemények a képeket (erre nem is lenne elég tárhelye), hanem hogy a sajátjukra, de ingyenesen, nagy felbontásban, engedélymentes módon, a Creative Commons 3.0 szabvány szerint. A Fortepan néhány tucat képet boldogan elfogad, ez nagy hírverést csaphat a közgyűjteményeknek. Az egyik ilyen volt például a Veszprém Megyei Levéltár csodás *Kozelka Tivadar* anyagával, vagy az érdi Magyar Földrajzi Múzeum: feltehetően *Erdélyi Mór* anyagai, üveglemezen.

Hatalmas áttörés a Fortepan és Budapest Főváros Levéltárának összefogása: a Klösz hagyatéka mintegy ezeröttszáz képének ingyenes közzététele. Ha minden igaz, mire ez a Budapest szám elhagyja a nyomdát, már kint lesznek a képek a Fortepanon.

Miért van értelme az extrém nagy felbontásnak?

A Fortepan csapat úgy került kapcsolatba Budapest Főváros Levéltárával, hogy felajánlotta: helyettük használja ki a BFL az ajándékba felkínált lehetőséget, amellyel egy magáncég kereste meg őket, miszerint 500 óriási felbontású felvételt ingyen feldolgoz. Ez a nagy felbontás 80 megapixel lett volna. És erre mi sem lett volna méltóbb, mint éppen a Klösz anyag. Végül a Levéltár a lehetőséget – műtárgyvédelmi okokból – elhárította,

de az együttműködés lehetőségén kapva kapott. Úgy érezték, a 20 megapixeles felbontás, amellyel a Klösz eredetiket néhány éve szkennelték, éppen elég nekik. Az együttműködés örömteli elindulásától függetlenül érdemes elgondolkodni, egy bizonyos határon felül van-e előnye az extrém nagy felbontásnak? Mert hátrányai is vannak. Kezelése lassú. A Fortepan portál fényképméretének maximuma jelenleg 20 MB, ha a BFL elfogadta volna is az együttműködést, a Fortepan az extrém nagy felbontású állományoknak csak egy lebutított változatát tudta volna befogadni.

Eleink, például Klösz, nagy méretű üvegnegatívokra fényképeztek, ezek, illetve a róluk készült nagyon gondos kontaktmásolatok, illetve nagyítások hallatlan sok, szabad szemmel első pillantásra nem is észrevehető, fontos információit tároltak. Jó példa erre az a ritka felvétel, amit Simplícissimus talált éppen a BFL Klösz képei között, miközben Országház könyvéhez keresett anyagot. Ez a mai Szabadság tér helyén valaha álló nevezetes Újépület udvarán készült. Igen ritka felvétel – ilyet csak két évig lehetett készíteni. Mint ismeretes, az Országház kupolája 1895-ben készült el, az Újépületet pedig 1897-ben kezdték el bontani. Mivel az Országház építéséről meglepően kevés eredeti fotó maradt fenn (bár nyilván rengeteg készülhetett), Simplícissimus, miután hozzájutott a Fővárosi Levéltártól vásárolt eredetihez, fogta magát és belenagyított az Országház kupolájába. Nagyon érdekes részleteket talált a kupola körüli fiatornyokat szerelő munkásokról, az állványzat (korabeli szóval: állásolás) formájáról. (Forrás: HU_BFL_XV_19_d_1_08_048, felbontása 5510 x 3440 pixel, mérete 7,1 MB). Képzelnék csak el egy 71 Mb méretű állományt. Ott már talán a munkások öl-

tözete, az általuk használt szerszámok is kivehetők lennének.

Egy más alkalommal, amikor a Fortepanra felkerült új képeket nézegettem, a Lánchidat Pest felől mutató nagy méretű Klösz képet vizsgálgattam. És arra lettem figyelmes, hogy a hídfőnél lévő házikókat mintha kereskedelmi célra bére adták volna. Talán nem is egy cégnek. Száz szónak is egy a vége. Ha minden Klösz kép (sőt, minden Budapestet ábrázoló analóg felvétel) nagy felbontásban lenne szabadon hozzáférhető, akkor nem csak a felvételek helyszínének, szereplőinek megfejtesére vetné rá magát sok lelkes lokálpatrióta, hanem a nagyítgatásra is. Micsoda nagyszerű többlet energiaforrás lenne ez a közgyűjtemények számára. Akár egy intézményi fénykép-felfedező blog számára is. Ez lehet a helytörténet-feltárás biztató jövője: a lelkes amatőrök és a profik tudásának összekötése. Nem rossz perspektíva!

Hogyan hasznosul ma a Fortepan, ötödik születésnapja közeledtével?

szabadidő hasznos eltöltése
szórakozás
álmélkodás
újságcikk illusztráció
újságcikk kiindulópont
tankönyvi illusztráció
leletmentés
biztonságba helyezés
könyvcimlap
múltba kívánczolás elmélyítése
rejtvényfejtés
álmélkodás
családi büszkélkedés
lelet-előcsalogatás
kisvárosi amerikai egyetem történelem-oktatásának fellendítése
jelentős költő versciklusának ihletése.
(Utóbbira, kötetének bemutatója után, feltétlenül visszatérünk.) ●

A nagyobb részlet, amely sok jól értelmezhető információt tartalmaz

A kisebb részlet